

ВІДГУК

офіційного опонента д.ю.н., професора Спільника С.І. на дисертацію Коротаєва Володимира Миколайовича «Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України як суб'єкт протидії злочинності», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право

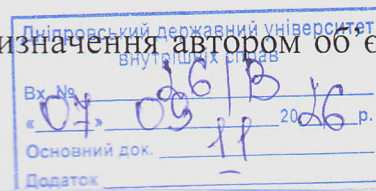
Актуальність теми дисертаційного дослідження. На підставі вивчення дисертації, реферату та публікацій Коротаєва В.М., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що забезпечення прав і свобод людини та громадянина є пріоритетним завданням української держави, котре реалізується за рахунок низки політичних, соціальних та правових механізмів. Одним із таких механізмів є криминологічний захист суспільних відносин у сфері експертної діяльності. На сьогоднішній день основною проблемою удосконалення криминологічної політики є відсутність дієвих способів зниження інтенсифікації криміногенних загроз, пов'язаних із війною. Проблеми запобігання кримінальним правопорушенням та їх експертне забезпечення нажаль набули особливого значення.

Отже, очевидним є той факт, що подана на рецензування робота присвячена актуальній проблемі, розв'язання якої сприятиме подальшому удосконаленню положень криминологічної науки.

Достовірність та обґрунтованість більшості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення автором об'єкта та

предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у кримінологічну науку.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про можливе використання результатів дослідження у: науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень проблем протидії кримінальним правопорушенням спеціалізованими суб'єктами; правотворчості – під час розроблення напрямів удосконалення правового забезпечення експертної діяльності Україні; правозастосовної діяльності – під час документування та розслідування в першу чергу злочинів країни-агресора; освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінологія», «Криміналістика» та відповідних спецкурсів.

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, автор вивчив і проаналізував періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння проблеми кримінологічного захисту експертної діяльності.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал,

що дозволило дисертанту досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувався процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертант досить вдало визначив мету дисертаційного дослідження – розроблення теоретичних та прикладних засад діяльності Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта запобігання злочинності, а також вироблення на цій основі напрямів удосконалення законодавства та практики його застосування.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнула визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставила перед собою автор. Дисертант послідовно виклала матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції. Дисертація складається з основної частини (вступу, чотирьох розділів, які об'єднують 10 підрозділів, висновків), списку використаних джерел (323 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації – 389 сторінок, з яких основного тексту – 320 сторінок. Таким чином, її обсяг та структура відповідають нормативно визначеним вимогам.

Змістом роботи є послідовний авторський опис та характеристика ходу опрацювання предмету дослідження. Так, Розділ 1 «Методологічні основи дослідження діяльності державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії злочинності» складається з двох підрозділів, у яких описано діяльність державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як об'єкта наукового дослідження та визначено методологію дослідження діяльності державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС

України як суб'єкта протидії злочинності. Розділ 2 «Нормативно-правове регулювання діяльності державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії злочинності» складається із трьох підрозділів, у яких встановлено особливості нормативно-правового регулювання діяльності державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії злочинності, в тому числі в умовах воєнного стану; визначено взаємодію державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України з іншими суб'єктами протидії злочинності; сформульовано наукові засади управління діяльністю державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії злочинності. Розділ 3 «Спеціальні питання дослідження діяльності державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії злочинності» складається з трьох підрозділів, у яких вивчено науково-дослідну експертну діяльність в правоохоронних органах зарубіжних країн; сформульовано правові основи генерування е-каталогу фрагментів та уламків ракет за наслідками ідентифікаційних експертних проваджень; охарактеризовано діяльність державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням, що зумовлені російською агресією проти України. Розділ 4 «Діяльність державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії окремих видів кримінальних правопорушень» складається з трьох підрозділів, у яких визначено роль державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії загально-кримінальним кримінальним правопорушенням; змодельовано діяльність державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії кримінальним правопорушенням у період післявоєнної відбудови України.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і

рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень кримінологічної науки та кримінального права.

Таким чином, структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила авторові продемонструвати гідний рівень знань з кримінального права, кримінології, криміналістики, земельного права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів щодо експертного забезпечення кримінального судочинства, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного тексту на підрозділи автор дотримувалася правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулював необхідні наукові висновки та дефініції.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою, та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації автору вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Таким чином, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих автором висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура та логіка викладеного матеріалу.

Реферат дисертації відображає основні положення дисертації.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним дослідженням, у якому, з урахуванням умов правового режиму воєнного стану, сформовано цілісну концепцію теоретико-

прикладних засад діяльності державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії злочинності, а також вироблено на цій основі напрями вдосконалення правового забезпечення експертної діяльності в Україні, зокрема:

у перше:

— доведено, що в контексті ст. 438 КК України «Воєнні злочини», ракетна зброя розглядається не просто як технічний засіб, а як засіб ведення війни, предмет та засіб злочину, застосування якого може становити склад воєнного злочину. Хоча вказана стаття безпосередньо не перелічує види зброї, ракетне озброєння фігурує у справах про воєнні злочини у двох аспектах: 1) заборонений засіб ведення війни – ракетна зброя стає предметом злочину, якщо вона належить до видів, заборонених міжнародними договорами (наприклад, ракети з касетними босприпасами у певних контекстах або ракети з хімічним зарядом); 2) знаряддя вчинення злочину – найчастіше ракети виступають інструментом для здійснення інших заборонених дій, як-от обстріли цивільних об'єктів або використання зброї невибіркової дії;

— на підставі узагальнення прогнозів щодо протидії злочинності у повоєнний період України та визначення ролі державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України в цих процесах, визначено наступні орієнтири такої діяльності: 1. Запровадження інтегрованих інформаційних систем, що дозволяють не тільки накопичувати та використовувати певну інформацію, але й здійснювати моніторинг поточної ситуації та будувати вірогідні прогнози її розвитку. 2. Налагодження співпраці між урядовими та комерційними організаціями на національному та міжнародному рівнях, щодо протидії злочинності та запровадження інтегрованих інформаційних систем та технологій. 3. Запровадження «проактивних» моделей правоохоронної діяльності, спрямованих на завчасне запобігання злочинності. 4. Удосконалення діяльності Експертної служби МВС України щодо ведення обліково-реєстраційної роботи – створення, обробки, адміністрування відповідних криміналістичних обліків та реєстрів, а також

розширення технічних та інтелектуальних можливостей здійснення судово-експертної діяльності;

– аргументовано, що застосування зброї може кваліфікуватися за ст. 438 КК України, якщо воно супроводжується порушенням норм міжнародного гуманітарного права, як то: 1) невибірковий характер атак – використання ракет або іншої зброї, які не можуть бути спрямовані чітко на конкретну військову ціль, що призводить до ударів по цивільному населенню; 2) напад на цивільні об'єкти – цілеспрямовані удари по житлових будинках, лікарнях, школах, цивільній інфраструктурі; 3) недотримання принципу пропорційності – ситуація, за якої очікувана військова вигода від удару значно менша за шкоду, завдану цивільним особам та майну;

– методологію кримінологічної науки запропоновано розуміти у двох формах: як сукупність пов'язаних один з одним різних методів, способів та інших засобів пізнання та формування кримінально-правових утворень і як предмет вивчення теорії протидії злочинності;

– обґрунтовано необхідність цифровізації та цифрової верифікації доказової бази воєнних злочинів країни-агресора з подальшим її використанням у міжнародних судових інституціях, представлено результати вибухово-технічної експертизи та ідентифікаційних експертних досліджень ракет та іншої зброї за їх фрагментами та уламками.

доведено, що державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України необхідно розглядати не тільки як державну спеціалізовану установу, а й як учасника господарських відносин в сфері діяльності, що характеризується конкуренцією та потребою невинного розвитку та удосконалення.

Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження проблеми, сформульовано, висновки, пропозиції та

рекомендації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики запобігання кримінальним правопорушенням.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

Основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані за результатами дисертаційної роботи, висвітлені в 15 статтях, опублікованих у наукових виданнях, визнаних фаховими з юридичних наук, 6 статтях, опублікованих у виданнях, включених до наукометричних баз даних Web of Science Core Collection, Scopus, 19 працях апробаційного характеру.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, зарубіжних виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Дисертант у вступі дисертації вказує на емпіричну базу. Разом з тим, вказівка на структуру роботи в дисертації обмежується додатками з переліком опублікованих праць. У тексті самої дисертації зустрічається широке використання різних результатів вивчення емпіричної бази.

На мою думку, узагальненні результати вивчення емпіричної бази повинні міститися у додатках до дисертації, що значно підвищило б рівень репрезентативності проведеного дослідження. Сюди ж слід віднести й відповідні анкети та узагальнені дані (аналітичні довідки).

2. У самій дисертації вивчено науково-дослідну експертну діяльність в правоохоронних органах зарубіжних країн, є вивчені праці англійською мовою, проте відсутній окремий розділ з цього питання. Особисто мені у роботі не

вистачило як критеріїв обрання законодавства тієї чи іншої країни, так і правозастовної практики експертних служб з протидії кримінальним правопорушенням, розміщеним в окремому розділі.

3. Автор без винесення в наукову новизну вказує на те, що ним сформовано цілісну концепцію теоретико-прикладних засад діяльності державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії злочинності, а також вироблено на цій основі напрями вдосконалення правового забезпечення експертної діяльності в Україні. Запрошую дисертанта до дискусії з цього приводу під час захисту – в чому суть цієї концепції.

4. Сьогодні в кримінологічній науці сформульовано два основні підходи до визначення «ціни» злочинності: економічний (математично обумовлений) і соціо-антропологічний. Основним диференційним критерієм зазначених концептуальних підходів є ставлення їх представників до можливості встановлення шкоди від злочинних посягань в абсолютних величинах. При цьому саме соціо-антропологічний підхід вирізняється більшою прогресивністю, оскільки визначає людину, її життя та інтереси як абсолютну цінність, яка не може отримати свою точно вивірену, математично обґрунтовану ціну.

У контексті проведеного автором дослідження виникає питання про ціну російської воєнної агресії, її вимір та врахування під час планування діяльності державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України як суб'єкта протидії злочинності. Думається, ці питання хоча би в загальних рисах мають бути висвітлені автором під час захисту.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки

рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності запобігання кримінальним правопорушенням.

Отже, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає нормативним вимогам.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і досить дискусійними.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для юридичної науки.

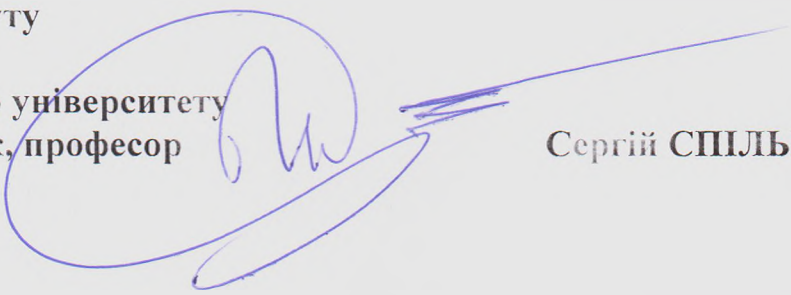
Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені авторкою у наукових статтях, підготовлених та опублікованих авторкою дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Таким чином, дисертація, представлена Коротаєвим Володимиром Миколайовичем є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, то має істотне значення для розвитку української юридичної науки та правозастосування.

У підсумку слід зазначити, що дисертаційне дослідження на тему

«Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України як суб'єкт протидії злочинності» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій містяться наукові положення та науково обґрунтовані результати для кримінологічної та кримінально-правової науки, удосконалення системи та діяльності органів кримінальної юстиції, що розв'язують важливу науково-прикладну проблему. Робота відповідає вимогам п. п. 7–9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, основним вимогам до дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України, а її автор, **Коротаєв Володимир Миколайович**, за результатами прилюдного захисту, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент -
Професор кафедри
кримінального права, процесу та
криміналістики Інституту
економіки та права
Класичного приватного університету
доктор юридичних наук, професор

Сергій СПІЛЬНИК

Підпис Сергія Спільника засвідчую.
Класичного приватного університету
Огаренко